

K. Tolna Éva

Bogáncsolás Néptánc-tanítás az iskolában

A nyolcvanas évek elején (pontosabban 1981 szeptemberében) a *Korunk* tematikus számmal adózott az iskolának. Engem is „megszólítottak”: írnék-e valamit arról, miért választottam ezt a pályát, miért lettem tanár? Akkor még nem tudtam, nem tudhattam egyértelmű választ adni erre az egyszerűnek látszó, mégis bonyolult kérdésre. (1955–1981 között *csak* 21 iskolában tanítottam.)

1985-ben érkeztem meg tanárságom utolsó állomására a Brassai Sámuel Elméleti Líceumba, 26. iskolámba. Az elmúlt évtizedekben, amint iskoláról iskolára vándoroltam, mindenütt „teremteni” vágytam, a bizonyítás mégis elmaradt, még beérés előtt megkaptam a vándorbotot.

Az iskola még visszhangzott a hazafias frázisoktól, „megénekelünk” mindent, ha ez üdvöt nem is jelentett, csak hátrányos megkülönböztetést. Jogosan vágytunk hát olyan szabadságra, amely az embert embernek tekinti, nem dolognak, nem akarja vak eszközként saját céljaira felhasználni. Tudtam, hogy a gyermeki lélek érzékeny minden változás iránt, így az én tanítványaim is képessé válhatnak *valami új* megérzésére, megértésére. Kodály Zoltán szerint: „A felnőttek rossz ízlését aligha lehet megjavítani. A korán kifejtett jó ízlés viszont nehezen rontható el. Az az egész életre kihát.”¹

A 85-ös tanévkezdéssel egyidőben „folklórkört” alapítottam. Azok, akiket akkor tanítottam, hamar ráéreztek arra, hogy elkezdődött valami, valami rendkívüli, és ez a közösség – melyben mindenki egyformán fontos – olyan erő lesz, hogy az adott körülmények között művészetük akár *szolgálattá* is válhat. (Ebből a közösségből nőtt ki a *Bogáncs*.)

Hosszú és fáradságos időszak következett. Voltak, akik megmosolyogták tevékenységünket, és megszólaltak a hivatásos jövőmondók is: a Bogáncs „úgy elszárad, úgy kipusztul, hogy még a serdülőkort sem éri meg”. Ám a jóslat nem akart bevalni. A bogáncs szúrós, tapadós termése úgy beleragadt a táncolni vágyók hajába, karjába, lábába, hogy azóta sem tudnak megszabadulni tőle.

Ügyködésünknek már voltak előzményei. A hetvenes évek végén néhány lelkes fiatal kezdeményezésére egy februári csütörtökön Kolozsvárt megnyílt az

¹ In Lukácsy Sándor: *Nemzeti olvasókönyv*. Budapest, 1988, Gondolat. 81. p.

első erdélyi táncház. Akkor olyan időket éltünk, hogy csak a *tánc* nyelvén lehetett igazán megnyilvánulni, vele tudták kimondani a kimondhatatlant.

A tánc szeretete még akkor épült be az első bogáncsos nemzedék életébe is, amikor le akartak szoktatni a játékról. De hiába próbált bennünk megkapaszkodni a sok fázás emléke a hideg próbatermekben, figyelmen kívül hagyták, éppen úgy, mint a lekicsinylő megjegyzéseket, mert a közös előadások, táborozások, a táncos választási kampányok a kalotaszegi és mezőszéki falvakban mind-mind kárpótolta ezeket.

Kell a tánc! – hirdettük. De nem sírva vigadásért, hanem az együttlét örömeért, a mozdulatok szépségéért, a zene mindent felülmúló varázsáért. Kell a tánc, hogy a szórványok magyarságának eljuttassuk vagy visszajuttassuk a már-már feledésbe menő *népdal- és néptáncaincsünket*. Kell a tánc, hogy unostalan ne kelljen engedelmet kérnünk a megmaradásunkhoz. Mert minden közös tánc tanulás, a rövidebb-hosszabb együttlét örvendetes eseménnyé vált. Kapaszkodtunk belé, felemelt bennünket, értelmet adott a tanuláson kívüli életünknek.

Együtt – egymásért! – ez a Bogáncs erkölcs legfőbb értéke. Műsoraink közönségsikere is nagymértékben ebből fakadt. Mert ezek a gyerekek érezték egymást, mozgásuk ezért harmonizált egymással, és a mozgásművészetben ez mindennél fontosabb. És ez már a kívülálló számára is jelentett valamit, egyfajta művészi élmény is lehetett.

Mi is tehát a Bogáncs? Egy olyan sajátos „képződmény”, amely egyszerre akar falusi lenni és városi, az „emelkedett” művészetek világába vágyódik, de ugyanakkor lázad is ellene, és sajátos, mert mindig felmutat valamit, ami csakis őrá jellemző, amitől olyan „bogáncsos” lesz.

És az a hosszú névsor, amely mindazok nevét tartalmazza, akik az évek során megfordultak benne. Néha egy-egy régi bogáncs mégis „kiszárad”, kiöregszik. Ilyenkor új bogáncsok nőnek a helyébe: Morzsa-, Apró-, Kis-, majd a Nagy Bogáncs képében, amelyek akár Zurbolóvá is fejlődhetnek.

Az elmúlt időszakban nagy változás történt a bogáncsos világban is. Az ösvénytáposók, az első bogáncsos nemzedék elhagyta az iskolát, velük én is leköszöntem. De a „gyökér” ottmaradt, megkapaszkodott, újra és újra kihajt, sőt egyre szebben virágzik. Mert a tánc – különösen, ha közösségi – olyan gyönyörűségekkel kecsegtet, amit senkinek sem érdemes kihagyni az életéből. Örömet oszt, bánatot űz, leköt, felold, elkíséri azokat, akik hosszú útra mennek, emberségre, helytállásra tanít. Ezért nem okozhatott csalódást annak, aki, ha rövidebb időre is, de megfordult ebben a különös bogáncsos világban, és akit mindig szívesen fogadnak, ha visszatér. Így lehet teljes az örömük, mert jó, ha újra együtt van a nagy család: apák, anyák, lányok, fiúk és a bogáncsos

unokák, akik még csak lépkednek, mint pacsirta a havon, de már próbálgatják azt a csapást, azt a forgást és azt a dallamot.²

Miért lettem tanár? Talán, hogy ültessek Bongáncsot, olyat, amely már a dobogtató szótlanságban is magára vonta a figyelmet, és azóta is – mind dalban és táncban – önmagát adja, hiszen még mindig nagy szükség van emberi hangra e tájon.

Miért lettem tanár?

„Rossz a világ? Légy jó tehát magad!

Üres a lét? Adj tartalmat neki!

Az ember szolga mind? Légy te szabad!

Hidd sorsodat bátor versenyre ki!”

(Komjáthy Jenő: *Emléksorok*)³

² Lásd Könczei Csilla: Én ezt gondoltam most rólatok és a világról... In *Bogáncs Évkönyv*. Kolozsvár, 1995. 4. p.

³ In *Hét évszázad magyar versei*. Budapest, 1954, Szépirodalmi Könyvkiadó. 386. p.